

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՉԱՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

ԲԱՅԻՍԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկան—1 ռ. 50 կ. ամսական —35 կ.

ՆԱԽԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАКЪ“, ԱՊՍՆՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՊԵՏԻ Է ՕԳՆԵՆՔ

Այսօր իմ երկու ամիս է, եթէ ոչ աւելի, որ Տաճկահայաստանի գաղապան վարչերից հայի ազգակառու հեծկտանքն էինք լսում. անօգնական հայր զոհ էր դարձել անկրթում և արիւնարբու քրդի ու տաճկի. հայի աղիողորմ ձայնը տարածել էր աշխարհի մի ծայրից մինչև միւսը. նորա եղբայրակիցներն անհուն գայրոյթով լի աշխատում էին թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս ամօքել դառն ճակատագրի անողորմ որոշումն և օգնութեան հասնել մահաւան տաղանապում գեգերող հային: Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ սրախողիող եղան, տասնեակ հազարաւորները թափառեցին երկրէ երկիր և օտար հորիզոնների տակ իրանց սերելիներին հողին յանձնեցին և դեռ շարունակում են քաղցի, սովի և հիւանդութեան դէմ անգործ ձեռքերով մարնաչել:

Մենք, կարծէք, հաշուել էինք պատմութեան այդ անարդար վճռի հետ ասելով թէ դարերից ի վեր այդ է եղել հայի վիճակը, նա այժմ էլ շարունակում է իր ծանր բեռը կրել: Բայց բաւական է, որ ոռու քաջարի զօրքի Վան գրաւելու լուրը կայծակի արագութեամբ տարածւի, որ սթափւենք դարաւոր քնից, որ թունդ առնէ մեր հոգին, որ զգանք, թէ պատմութիւնը չէ առհասարակ մեր կեանքի ուղին գծում, այլ մարդիկ, ազգութիւններն են իրանց գործելակերպով պատմութեան այս կամ այն ընթացքը տալիս: Վան քաղաքի և շրջակայքի հայկական վայրերի գրաւումն նոր շունչ և նոր հոգի է ներշնչում մեզ, նոր յոյսեր է ծնեցնում մեր մէջ՝ գոնէ հայր, ազգութիւնների մէջ այդ դժբախտը, մի խաղաղ անկիւն կունենայ իւր

գլուխը դնելու, հաստատուն մայրենի հող կունենայ ազատ շնչելու. և մենք պիտի ձգտենք այդ նպատակին հասնելու, ինչ գնով ուզում է, լինի, մենք պէտք է մեր բարոյական ու նիւթական ամբողջ ոյժով ասպարէզ իջնենք տաճկահայի ներկայ կեանքի դառնութիւններն ի չիք դարձնելու, որքան այդ հնարաւոր է մեզ համար: Վանն և շրջակայքն ազատել են, ճիշտ է, ոռու զօրքերն ու հայ մարտիկներն անձնագոհութեամբ առաջ են գնում դէպի արեան, լացի ու տանջանքի դաշտերն ու հովիտները, կենդանի մնացած հայր ազատուում է. բայց ազատուում է նա մերկ ու քաղցած, հիւժած ու նւաղած, հիւանդութեան, դժբախտութեան ու պատահարների ենթակայ: Թշնամու սուրը, գոռ թնդանօթների ու ըրտները գուցէ այնքան զոհեր չեն տանում, որքան քաղցը, հիւանդութիւնները: Այո, հայութեան սիրտը ազատել է տաճկի բռնութիւնից, հայի մի մասը փրկել է, բայց նա գտնւում է սոսկալի վիճակում, նա հաց չունի, զուրկ է հագուստից, զուրկ է կենսական ամենամանրագոյն կարիքներից: Մենք պէտք է օգնութեան հասնենք մեր եղբայրներին, եթէ թանգ է մեզ համար հայրենիքի գաղափարը, մենք պէտք է ամօքենք տաճկահայի դառնութիւնները, եթէ կամենում ենք, որ ապագայ Հայաստանը առանց հայի չմնայ, մեր իսկ շահի տեսակէտից պէտք է ամեն ջանք թափենք և օր առաջ օգնութեան հասնենք, եթէ կամենում ենք, որ այլևս լացի, ողբի և տանջանքի ձայն չլսուի թիֆլիսի հայոց կենդրոնական կոմիտէն լաւ ըմբռնելով բոլոր նշանակութիւնը, արդէն դիմումն է արել բոլոր հայկական տեղական կոմիտէներին ու ժողովրդին սկսել հանգանակու-

թեան գործը՝ Վանի և շրջակայքի հազարաւոր հայ գաղթականներին քաղցից փրկելու համար: Այդ դեռ բաւական չէ. հայ մարտիկների թիւը հարկաւոր է բազմացնել, որպէսզի հնարաւոր լինի դեռ ևս արհաւիրքի մէջ տառապող հային շուտափոյթ օգնութեան հասնել, որ հայր թե ու թիկունք կարողանայ լինել ոռու ազատարար զօրքին՝ իւր պատմական միսիան կատարելու:

Կատարենք մեր ամենամեծ պարտքը՝ օգնենք քաղցած հային և դահճի ճիրաններից փրկենք դեռ ևս գերութեան մատնւած հային:

Օ Փ Ա Ն Դ Ա Կ Ե Ն Ք

Ինն ամսից աւել է, որ մարդկութեան լուսավոյն ոյժերը, թարմ ու ծաղիկ հասակները անասելի տառապանքներով լի օրեր են ապրում: Ինն ամսից աւել է, որ գործելու եռանդով լի, տենչերով ու իղձերով լեցուն բերաւարաւոր երիտասարդներ արիւն են թափում, սրի ու հրի գոհ են գնում: Ինն ամսից աւել է, որ շէն ու եռուն քաղաքներն ու գիւղերն աւերւում, ամառանում են, բերրի հողերը ոտի տակ գնում, գեղաբնակի հրաշալիքները ոչնչանում, բարեկեցիկ ժողովուրդներ զրկւում են իրենց ու տեղից, տարագրւում իրենց բնիկ վայրերից: Ինն ամսից աւել է... սակայն աւստրո-գերմանատաճկական արիւնոռնու երրորդութեան դէմ կուղ դաշնակից պետութիւնների զօրքերը, փարւած արդարութեան դրօշակին, շարունակում են էլ աւելի ուղեւորութեամբ պատերազմել, հաւատացած միանգամայն, որ վերջ ի վերջոյ ջախջախելու են ամբարտաւանութեան եղջիրները, խորտակելու են գերմանական իմպերիալիստական ծրագրերը, տապալելու է ժողովրդի կոկորդին կոչման նման ծանրացած միլիտարիզմը, որ ազատ կեանքի նոր արշալոյս է բացւելու ճնշւած ու խոշտանգւած մանր ազգութիւնների համար:

Եւ որքան նորանոր ստատանայական ու հակամարդկային միջոցների են դիմում Գերմանիան և ընկերութիւնը, որքան խտացնում արդարութեան գիրեզմանափորների շարքերն, այնքան էլ աւելի անհրաժեշտ է դառնում դաշնակից պետութիւնների յաղթանակը, այնքան էլ աւելի բազմաճիւղ են արդարութեան պաշտպանները՝ սերտ օդակով շրջապատելու և ինչպէս անգլիացի ճառախօսն է ասել, շղթայելու Եւրոպայի «կատաղած շանը»՝ Գերմանիային և նրա արքանականներ՝ Տաճկաստանին ու Աւստրիային:

Թաղաղութեան ամենաշնորհ կողմնակիցներն անգամ այսօր բարձրացնում են իրենց ձայնը յօգուտ պատերազմի շարունակելուն՝ քաջ գիտակցելով, որ մշտական խաղաղութեան գրաւականը Գերմանիայի և ընկերութեան խորտա-

կումն է, և դրա հետեանք միլիտարիզմի ընդմիջող ոչնչացումը: Ազգերի համերաշխութեան եռանդուն ջատագովներն անգամ կողմնակից են պատերազմի շարունակելուն՝ համոզւած լինելով միանգամայն, որ խեղճան համերաշխութիւնն ազգերի՝ հիմնելու է դաշնակից պետութիւնների յաղթանակի և հակառակորդների պարտութեան վրայ: Սակայն ամենից աւելի տենչանքով սպասում են դաշնակիցների վերջնական յաղթութեան այն ամեն մանր ազգութիւններն ու ժողովուրդները, որոնք տարիներով ու դարերով զրկւած ազատ կեանքից՝ ծով տառապանքներն ու տանջանքներն օրիք են ապրել, սպասում են՝ վստահ միանգամայն, որ լուծւելու են իրենց դարաւոր կապանքները, որ դաշնակից պետութիւնների յաղթանակով վերջակէտ է դրւելու իրենց արիւնոտ պատմութեան:

Այդ հաւատն է ուժ ու կորով ներշնչում դաշնակից պետութիւնների զօրքերի շարքում կուղ քաջերին, այդ յոյսն է թե տալիս հազարաւոր կամաւորների, այդ համոզմունքն է դրոււմ լուսավոյն տարբերին ապստամբութեան դրօշակին փարւել:

Զրկանքներով ու սարսափի տակ ապրող մանր ազգերի կլասիկ օրինակը կարող է ծառայել հայ ժողովուրդը Տաճկահայաստանում, որի դարերով ապրած տառապանքներն ու վշտերը քաղաքացի արձագանք են տւել աշխարհի շուրջ կողմերում: Բնական է, որ այդ իրաւագուրկ ժողովրդի սրտում ամենից առաջ և ամենից բուռն կերպով պէտք է բացւէր ազատութեան յուսոյ նշոյլը, բնական և հասկանալի է, որ նա պէտք է լարէր իր մտաւոր, ֆիզիկական ու նիւթական ուժերը, խենթ կերպով նետէր պատերազմի դաշտ՝ իր ճակատագիրը որոշելու, իր գոյութեան ազատութիւնն ապահովելու Վանի, Մուշի, Զէյթունի ապստամբութիւնները փառաւոր օրինակներ պէտք է համարել տաճկահայի գիտակցութեան նրա կենսունակութեան և ազատ ու ինքնօրէն կերպով ապրելու արժանիքին:

Սակայն նա իր գործը դեռ չի վերջացրել, կարելի է ասել, որ նոյն իսկ դեռ նոր է սկսել: Սյոպիսի փառաւոր կերպով սկսած գործը չպէտք է թողնել, որ կիսատ մնայ, պէտք է օժանդակել, որ նա շարունակւի, ի կատար ածւի: Այդ օժանդակութեան խնդրում մեծ դեր է պարտք ունի կատարելու ոռուհայտութիւնը, որի մասին մի այլ անգամ:

Նորայր

ՀԱՅ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆԹԻՒՆԻՑ

Անցեալ 1914 թի գեղտիմբեր ամսի երկրորդ կիսին բախտ ունեցայ ներկայ լինելու կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղի Հաթարի հանքերում կայացրած ժողովին:

Նիստը բացւեց Բագւայ Հ. Կուլտ.

Միութեան ներկայացուցիչ՝ պ. Բ. Շահ-նազարեանցի յայտարարութեամբ։ Նա շեղուց, որ Կուլտուրական Միութիւնն աչքի առաջ ունենալով ընդհանրապէս հայ գիւղացիութեան արդի կացութիւնն և մասնաւորապէս պահեստի ու խակ-կան ծառայութեան մէջ գտնուող զինուոր-ների տանը մնացած ընտանիքներէն ան-դամներէն անկանխելի դրութիւնն ու վատթար կացութիւնն ստանց աշխատող ձեռքերի, ցանկանում է ասպարէզ դուրս գալ, օգնութեան ձեռք մեկնել ու ազա-տել նրանց սովի ու համաճարակի ճան-կերից։ Ուստի և նպատակի իրագործ-ման համար Միութիւնը յատկացնում է մի մեծ գումար վերոյիշեալ կարօ-տեաններին օգնելու։

Համաձայն պարոնի, Միութիւնը իւր գործունէութիւնը չի սահմանափակում գտնազան շրջաններով, այլ տարածում է համայն Կովկասի հայկական գիւղե-րում, ուր և հրաւիրած են Միութեան կողմից ներկայացուցիչներ։ Բացատրե-լով իր գալստեան նպատակը, պարոնը ստաջարկեց ընտրել մի մարմին, որը և կը զբաղէ անյապաղ ըստ զգացող պահանջի, օգնութեան հասնել և քանա-կը պարզելու խնդրով։

Ժողովականները խնայել ընակա-նաբար իրենց գոհունակութիւնը յայտ-նեցին։

Ընտրեց մի մարմին, որը և անմի-ջապէս անցաւ Ղափանը շրջանների բաժանելուն և իւրաքանչիւր շրջան գատ-գատ յանձնեց ժողովում հրաւիր-ւած շրջանի գիւղական ուսուցիչնե-րին, որոնք սիրով ընդունեցին այդ։ Ուսուցիչների միտքն էր անյապաղ մինչև առաջիկայ յունւարեան տօները վերջանալը շրջել գիւղերը և ցուցակա-գրել պահեստի ու խակական ծառայու-թեան մէջ գտնուող զինուորների անուն-ները, ընտանիքի անդամների թիւը, տնտեսականը և այլն և այլն։ Բոլոր ծախքերն ինքնէ իւր վրայ վիճակեց Կուլտ. Միութիւնը։

Ուսուցչութիւնը պարտաճանաչու-թեամբ կատարեց իր դերը, և Միութեան կողմից ուղարկւած յատուկ սպառն հարց-պատասխան բլանկները լրացնելով, ընտրւած մարմնի կողմից անմիջապէս փոխադրեցին ըստ պատ-կանելոյն։

Անցաւ բաւական ժամանակ։ Եկաւ գարունը։ Դաշտերը հալ ընկան։ Դաշ-տերը ծածկեցին կանաչով և գիւղա-ցին դուրս բերաւ խոփն ու արօրը։

Յոյսերով լցւած հազարաւոր ընտա-նիքներ սպասում են, թէ անա հերթը իրենց էլ կը հասնի, իրենք էլ մօտիկ ապագայում կտանան սերմացուները և կսկսեն վար ու ցանքը։

Սպասում են աչքները շուր կտրած, բայց ոչ մի ձայն, ոչ մի շշուկ։

Կարողը վարում է, նա ապահովում է իր ապագան, ջանը դուրս գալ ան-կարողի։ Եւ անա այստեղ առաջ է գա-լիս մի ամենասարսափելի և մինչև այժմ չտեսնւած շահագործում, ուժեղը թոյ-լին, կարողը անկարողին։ Բայց չէ որ ճար չկայ։ Սովի ուրեակներ և ապա-գայի վառ յոյսերը անել են տալիս ա-մեն ինչ։ Վերջապէս լուծութիւնը խախ-տում է և յոյս ու հաւատ կորցրած գիւղացիութեան համար բարի լուր, աւետիք է գալիս։ Կուլտուրական Մի-ութիւնը բաց է թողել 400 ռուբլի շրջ-ջանին 37 հայաբնակ գիւղերի համար։ Կարծես սառը շուր մաղեց ըլլորի վը-րայ։ Մի կաթիլ ջուր ովկիանոսում, մի չտեսնւած բարեգործութիւն, որի անունը եթէ չյիշենք, աւելի հանգիստ կըզգանք։ Թէ ինչ ինչ միտումներով է Միութիւնն այսպէս վարել, թողնենք մի կողմը։ Բայց որ արած բարեգոր-ծութիւնը կոպէսի տեղ չի անցնում, այդ փաստ է։

Որովհետեւ եթէ օգնութիւնը ուղարկ-

ւելու էր, պէտք էր անյապաղ անէր այդ, որպէսզի գիւղացիութիւնը հա-րաւորութիւն ունենար գարնանացանք-սին սերմացու ունենալ ու դրանով քիչ թէ շատ ապահովէր իր ապագան։ Երկրորդ՝ ասացէք խնդրեմ, ինչ կարող է անել 400 ռուբլին 37 գիւղի կարօ-տեանների ծով ցուելը դարմանելու, սերմացու, հաց, շոր հայթայթելու խնդրում։

Շրջանի միմիայն Վ. Ստանան գիւ-ղը տեւել է մօտաւորապէս 60 զինուոր-եթէ 400 ռ. բաժանեք հենց այդ 60 ընտանիքներին, կատարել մօտաւորա-պէս 6 ռ. 66 կ.։ Բայց չէ որ սոյնա-նման 36 գիւղ ևս գոյութիւն ունի։ Եթէ իւրաքանչիւր գիւղից միջին թուով հաշւենք 12 զինուոր (միմիայն), այն ժամանակ (37·12=444 զ.) իւրաքան-չիւր ընտանիքին կընկնի մօտաւորա-90 կ., որով նա պէտք էր իրեն թէ բարգաւաճէր իր վիճակը։

Շատ ցաւալի երեւոյթ է։

Ինչպէս լսել եմ, այդ գումարը յետ է ուղարկւած,...

Ճիշտ է սաւած, որ «անունը կայ, ամանումը չկայ»։

Բախտաւոր ես հայ գիւղացի, որ ունես օրինակելի բարեգործներ։

ԽԱՍ.

Ի. Ի. Մ Ե Չ Ե Ի Կ Ո Վ

(Ծննդեան 70-ամեակի առթիւ)

Ի.

Աշխարհահռչակ գիտնական Իլիա Ի-լիչ Մեչնիկովը ծնւել է 1845 թ. մայի-սի 3-ին Պարկովի նահանգի Իվանովկա գիւղում։ Պարկովի 2-րդ գիմնազիան ոսկէ մեդալով աւարտելուց յետոյ նա ընդունւում է Նոյն քաղաքի համալսա-րանի բնագիտական ֆակուլտետը, որ և յաջողութեամբ աւարտում է 19 տա-րեկան հասակում։ Դեռ ուսանող եղած ժամանակ նա հրատարակում է իր ան-դրանիկ աշխատութիւնը։ 1864 թ. Մեչնիկովը գնում է արտասահման (Գերմանիա) կատարելագործելու։

Վերադառնալով հայրենիք, նա 1867 թ. ստանում է պրոֆեսորի ամբիօն՝ նախ Օդեսայի և Պետրոգրադի հա-մալսարաններում որպէս դոցենտ, յե-տոյ Օդեսայում (1870—1882 թ.) որպէս կենդանաբանութեան պրոֆեսոր։ 1882 թ. համալսարանական կեանքում տիրող տարաձայնութիւնների պատ-ճառով հրաժարական է տալիս և այ-նուհետեւ աշխատում որպէս զեմստե-լին էնտոմոլոգ (միջատաբան)։ Կարճ ժամանակից յետոյ նա թողնում է իր պաշտօնը և նորից գնում արտասահ-ման։ Մեչնիկովը որոշ գիտական հե-տազօտութիւններ կատարելուց յետոյ նա վերստին վերադառնում է Օդեսա։ 1886 թ. նրա ջանքերով Օդեսայում հիմնւում է Ռուսաստանի առաջին պատմաբանական կայանը, ուր, բացի ջրվախութիւն կոչւող հիւանդութեան բժշկելուց, լայն հիմքերի վրայ են դրւում նաև «բակտերիօլոգիական» հե-տազօտութիւններ։ Սակայն այդ լաբօ-րատորիայի պայմաններն ու շրջապա-տող հանգամանքներն էլ չեն համա-պատասխանում նրա լայն գիտաւորու-թիւններին, նրա մեծ եռանդին, ուստի նա 1888 թ. ուրախութեամբ ընդու-նում է պատմաբանի առաջարկն և, տե-ղափոխելով Փարիզ, նոր ինստիտու-տում գիտական հետազօտութիւններ կատարող լաբօրատորիայի գլուխ կանգ-նում։ Այդպիսով մօտ 30 տարի սրա-նից առաջ Ի. Ի. Մեչնիկովը, չկարող-անալով տանել իսկ իրականութեան, ռուսաց համալսարանների ճշգրտ մթնո-լորտը, տեղափոխեց Փարիզ պատմա-բանական ինստիտուտը, ուր և աշխատում է մինչև օրս, վայելելով քաղաքակիրթ

ազգերի, մանաւանդ Ֆրանսիացիների բուռն յարգանքը։

Մեչնիկովի գիտական աշխատութիւն-ները կրել են, այսպէս կոչւած, հասա-րակական բնոյթ. այդ է պատճառը, որ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը այնքան մեծ հետաքրքրութեամբ հե-տեւել է նրա աշխատանքներին։ Մեչնի-կովի գիտական աշխատանքներն ու-ղղւած են եղել մի նպատակի՝ թեթե-ւացնել, վերացնել հիւանդոտ մարդկու-թեան տառապանքները։ Նա աշխատել է, այսպէս ասած, լիմֆոնիտէտ ստեղ-ծել ապագայ առողջ մարդկութեան հա-մար։

Մեչնիկովն իր գիտական գործունէ-ութիւնն սկսելով 20 տարիները նւիրել է գլխաւորապէս կենդանաբանութեանը (այդ ուղղութեամբ 60-ից աւելի աշ-խատութիւններ ունի) և միայն 80-ական թւականներից սկսած, երբ նա յիշւած գիտութեան նշանաւոր ներկայացու-ցիչներից մէկն էր համարւում և հան-գուցեալ յայտնի գիտնական Ո. Օ. Կա-վալիսկու հետ համամատական սաղմա-րատութեան մշակման գործին մեծ ծա-ռայութիւններ էր մատուցել, նա անց-նում է բժշկութեան, պատմաօգիտի (ախտաբանութեան) և բակտերիոլո-գիայի շրջաններ։

Էւօլյուցիոն գաղափարներով տոգոր-ւած կենդանաբան Մեչնիկովը, որ կա-տարելապէս տիրում էր համեմատական կենսաբանական միթոզին, և արդէն պարզել էր իր համար մէջըջային մար-տողութեան խնդիրներն ու բնութիւնը, մօտեցաւ իր դէմ ծառայած բորբոքման և օրգանիզմի ինքնապաշտ-պանութեան խնդիրների լուծման։ Եւ այն, ինչ առաջ անլուծելի, անհասկա-նալի էր թոււում բորբոքման էութիւնն ու օրգանիզմի ինքնապաշտպանութիւ-նը վարակման գէմ՝ այդ բոլորը շնոր-հիւ Ի. Ի. Մեչնիկովի ստացաւ իր պարզ, բնական բացատրութիւնը։

(Կը շարունակւի)։

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԻՒՂԵՐԻՑ

Ղայրալի գիւղ

Ղայրալի գիւղը գտնւում է Շուշու հիւսիս-արևմտեան կողմում, Պալիփալ-լու գետի ձախ ափին, մի բլրի վրայ։ Գիւղը բաղկացած է 65 տնից, որից 4-5 տուն թիւրքեր են, իսկ մնացածը հայեր։ Սրանք ունեն մի աննախանձե-լի եկեղեցի և մի սեպական քահանայ։ Կրթական հիմնարկութիւնները՝ գուրկ են և չնայած քաղաքից 2-3 վերստ հեռա-ւորութեան վրայ են ապրում և միշտ քաղաքի հետ յարաբերութեան մէջ են, բայց շատ յետադէմ են և ուսման ար-ժէքը չեն գնահատում։ Գիւղի հողը պատկանում է թուրք Աբրահիմովին և այժմ թէպէտ գանձարանին փրկան-քի վճարներ տալով ազատւում են նը-րանից և այլ ևս առաջւայ պէս ենթա-կայ չեն նրա քահանայութեանը, բայց և այնպէս, վիճելի հողերի պատճառով, դեռ ևս գիւղացիները հարկադրւած են իրանց շահերը պաշտպանելու համար նիւթական մեծամեծ զոհողութիւններ կրել։

Բանը նրանումն է, որ, ըստ գրամօ-տի, գիւղի վերևում գտնուող «Գոմերին-ձոր» կոչւած տեղը պատկանում է գիւղացիներին, որոնք և այնտեղ հը-նումն ունեցել են իրանց սեպական գոմերը։ Հետևաբար և ներկայումս՝ գիւղի ուրիշ հողամասերի պէս, ընդ-հանուր օրէնքի համաձայն գիւղացի-ներին պէտք է տրւի յիշեալ հողամա-սը։ Իսկ միւս կողմից Աբրահիմովը պնդում է, որ այդ հողամասը գրամօ-տի մէջ չէ մտնում և իրան մասնաւոր սեպականութիւնն է կազմում։

Երկու կողմերն էլ յամառ կերպով

դատաստանական ինստանցիաներում աշխատում են գործը տանել, բայց ոչ մի կողմին չէ աջակցում։ Թէ ինչով կը վերջանայ գործը, այդ չգիտեմ, բայց փաստն այն է, որ գիւղացիները այդ դատի պատճառով անապին մնան են կրում։

Ինչպէս մեր ուրիշ գիւղերում, այս գիւղում ևս տնտեսութիւնը վարում են հին ձևի գիւղատնտեսական գործիք-ներով։ Գուցէ և գլխաւորապէս դրա հետևանքով է, որ տնտեսական ար-դիւնքը բաւարար չեն ստանում։ Բա-ցի վարելահողից, գիւղացիներն ունեն նաև այգիներ, վարում են գլխաւորա-պէս լոբի, գետնախնձոր և ուրիշ կա-նաչեղէններ։ Թթենիներ ևս ունին։

Ղայրալի գիւղը մտնողն գիւղի մի շարք պակասութիւնները կը գտնէ։ Հէնց առաջին մտնելուց աչքդ դարձը-նում ես դէպի աղբիւրի կողմը, ուր տանեակներով կանայք և աղջկեք կանգնած տարիներից ի վեր հեղիղի պատճառով փչացած աղբիւրի մօտ, որ այժմ առեակի պէս գետնից է հոսում— ժամերով հերթի են սպասում և տըր-տընջալով անէծքներ թափում իրանց ծոյլ աղամարդկանց գլխին, որ ժամե-րով գիւղամիջում նստած, իբրև Բա-գուսի ջերմ երկրպագուներ, կոնծաբա-նութեամբ են պարապում և շէն հա-ւաքւում մի օր իրանց քանդւած աղ-բիւրը շինելու։

Եւ դժբախտաբար ամբողջ գիւղում մի նախաձեռնող չկայ՝ հաւաքական ոյժերով իրանց աղբիւրը շինելու։

Աղբիւրից քիչ բարձրանում ես դէ-պի հիւսիսային կողմը, ուր գտնւում է գիւղի գերեզմանատունը և տեսնում նոյնպէս խայտառակ դրութեան մէջ։

Գերեզմանները շատ տեղիք քանդը-ւած—հեղեղի շնորհիւ ի հարկէ—մե-ռնների ոսկորները դուրս ցցւած... Եւ այդ բոլորն իւրաքանչիւր օր այդ տեղով անտառը փայտի գնացող գիւ-ղացիները տեսնում են և... անցնում։

Բայց արի հետաքրքրելի գիւղի հա-սարակական կեանքով։

Բանասերութիւնը, քսութիւնը և չար նախանձը գիւղի ներքին կեանքը շարունակ ալիկոծում են. դժօսակներ՝ որքան կուզէք։ Սիւսեմատիկ կատար-ւող գողութիւններն էլ պակաս չեն այս գիւղից, Մէկի ձին, միւսի էշը, և այլն՝ մի քանի օրից մէկ գողացւում են և այդ մի տեսակ սովորական երեւոյթ է դարձել։

Գողը տանա է, ինչ կարող ևս անել,—ասում են և լուում։ Ի հարկէ, գիւղացիները գիտեն և ճանաչում են՝ թէ ով է ինչ բարքի տէր և ով է ի-րանց միջի գողը, բայց այնքան քա-ջութիւն չունեն, որ միանգամայն մեր-կացնեն այդ վնասակար էլէմէնտե-րին և թոյլ չտան դրանց սխրագործու-թիւնների շնորհիւ գիւղը առժիւ։

Եւ նայելով այս գիւղում գոյութիւն ունեցող բացասական երեւոյթներին մարդ յանգում է շատ տխուր եզրա-կացութեան։

Ա. Ալամեան

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԼՏԵՐԱՋՄԸ

— Կիրակի, մայիսի 17-ին, Վան քա-ղաքը զբաւելու առթիւ Թիֆլիսի Վան-քի աւագ եկեղեցու բակում եղաւ հան-գիտաւոր մաղթանք, որ զբաւել էր մեծ բազմութիւն։ Ըստ պատշաճի խօսեցին Բէնիկ վարդապետ և տաճկահայ բժիշկ Բոնապարտեան։ Ստեղծ ընդհանրա-պէս թիւրքահայութեան կրած տանջանք-ների մասին, ճառախօսները շեղեցին այն մեծ նշանակութիւնը, որ ունենա-լու է Վանի գրաւումը տաճկահայերի ազատագրման գործում։ Մաղթանքից յետոյ եղաւ հոգեհանգիստ կուի դաշ-

տում հերոսաբար ընկածները յիշատակին:

— Հայկական Կենտրոնական Կոմիտեն Վան և Մանազկերտ փոխադրեց յօգուտ պատերազմից ֆլաուած տեղի հայերի 10,000 ուրբ. Տաճկահայերին օգնելու համար նիւթական միջոցներ քննարկելու նպատակով Կոմիտէն կազմակերպելու է լայն հանգանակութիւն:

— Հայկական Կենտրոնական Կոմիտէն ցանկանալով բժշկական օգնութիւն հասցնել Վանի և Մանազկերտի կարօտեալներին, կազմում է բժշկասանիտարական խմբակներ աշտեղ ուղարկելու համար: Արդէն Թեհրանից հեռագրով հրաւիրւած է մի բժիշկ:

— Հայկ. Կենտ. Կոմիտ. նախագահը մօտ օրերս վերադարձել է Բաթումից, ուր գնացել էր պարզելու, թէ որքան նարատու է կատարել Արդւինի շրջանի, Շաւշէթի գաւառամասի, Օբքոպակերտ, Սաթիւ և այլ գիւղերի հայ գիւղացիներին խնդիրը, ժամանակաւորապէս տեղափոխելու իրենց Արդահանի շրջանը, որպէս աւելի ապահով վայր: Պ. նախագահը տեղական կառավարչական ներկայացուցիչներին միջոցով հաւաստիացել է, որ յիշեալ գիւղերի առանձին տեղափոխութեան կարիք չկայ և որ այդ շրջանն այնքան էլ երկիւղալի չէ, Նիւթական օգնութեան գործի կազմակերպութիւնը տեղում յանձնել է Կ. Հ. Բ. ընկ. ձեւով վարչութեան նախագահ հայր Մեխակին և Ա. Տ. Վերվիլեանին, զննելով նրանց տրամադրութեան տակ 3000 ուրբ.:

— Ցանկանալով Տաճկահայաստանում գտնուող հայ կարօտեալներին ցոյց տալիք իր օգնութիւնը համաձայնեցնել միւս Կոմիտէներին հետ, Հայկական Կենտրոնական Կոմիտէն զիմեց էջմիածնի գլխաւոր Կոմիտէին և Մոսկւայի Հայկական Կոմիտէին, խնդրելով հաղորդել ինչ չափով և ինչպիսի օգնութիւն կարող են հասցնել յիշեալ Կոմիտէները:

— Պետրոգրադի եկեղեցական խորհուրդը յայտնել է Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեանը, որ խորհուրդը որոշել է իր միջոցներէ 1915 թ. համար ընկերութեան տրամադրութեան տակ զնել 5,000 ռ.:

— Դրութիւնը կրիտիքական է Պարսկաստանում, ամեն ըուպէ վտանգ է սպաւում: Ամբողջ Գիւղատնտեսական և արդէն տաճիկներին և գիւմանացիներին քննարկ. Սպահանը իր ամբողջ նահանգով դարձել է թշնամու կենտրոնատեղին: Սպահանի շրջակայքում բախտարի և դաշտայի կոչւած ցեղերը միացել են թշնամու քանակի հետ. լուր է ստացել, որ Սպահանում պարսիկ խուժանը յարձակում է գործել քրիստոնեայ ազգաբնակչութեան վրայ: Թեհրանից, Համադանից նոյնպէս անմիջապէս լուրեր են գալիս, հայերը սկսել են կամաց-կամաց գաղթել դէպի Կովկասին մօտիկ սահմանակից երկրները: Ռուսաստանի կողմից արդէն միջոցներ է ձեռնարկւած խողովութիւններին առաջն առնելու և երկիրը մաքրելու թշնամուց ու ֆլաուական տարրերից:

— Թիֆլիսում կիրակի, մայիսի 17-ին, ցերեկը Կ. Հ. Բ. ընկ. ընթերցարանի զանգեղում կայացաւ Թիֆլիսահայկական տաճկահայերի բազմամարդ ժողովը, Տաճկահայաստանում պատերազմից ֆլաուած հայերին օգնելու մասին խորհրդակցելու: Երկար վիճարանութիւններից յետոյ ձայների բացարձակ մեծամասնութեամբ անցաւ Թիֆլիսահայկական ըրոր տաճկահայերի միութիւն կազմակերպելու առաջարկը: Ընտրեց 12 անդամից բաղկացած վարչութիւն, որը պէտք է Կ. Հ. Բ. ընկ. վարչութեանը կից կազմէ վանեցիներին, տրամադրողներին, էրզրումցի-

ներին և այլ շրջաններէ հայերի սեկցիաներ, նիւթական հայթայթման գործը աւելի լայն շրջաններէ մէջ զննելու համար:

— Կիրակի օրը Վանքի Մայր եկեղեցում զոհաբանական մաղթանքին ներկայ եղող և ապա Հայոց Բարեգործական ընկերութեան զանգեղում ժողովին մասնակցող բոլոր տաճկահայերի միահամուռ ցանկութեամբ, ժողովի նախագահ Ար. Սափարեանը հեռագրով դիմեց Ն. Կ. Մեծութեան Կովկասեան Փոխարքային, յայտնելով բոլոր տաճկահայերին յուզող և ոգևորող զգացմունքները դէպի ռուսական ազատարար զօրքը և ցանկութիւնները նրա ապագայ նորանոր յաջողութիւններին: Այդ հեռագրին Փոխարքան հաճեց պատասխանել հետեւեալ հեռագրով՝ ուղղւած Հայոց Բարեգործական ընկերութեան նախագահին.

«Խնդրում եմ ձեզ և Թիֆլիսահայկական ըրոր տաճկահայերին ընդունել իմ սրտագին շնորհակալութիւնը կատարած աղօթքների և մեր քաջարի բանակին նորանոր յաջողութիւններ բարեմաղթելու համար»:

ԼՈՒՐԵՐ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻՑ

Տրամադրողն Նաւակով Բաթում են հասել մայիսի 16-ին 4 օրւայ վտանգաւոր ճանապարհորդութիւնից մի խումբ փախտականներ: Փախտականները տալիս են հետեւեալ տեղեկութիւնները: Տրամադրողն ռազմական էրի ուժակներով ինչպէս ֆլաուել են բազմաթիւ տներ. սպանել են մօտ 200 հոգի Թիւրքեր և յոյներ, իսկ հայեր 7 հոգի, որոնցից մինը Դեհան Սարգիս, իսկ միւսները աշուի Պօղոս Մինասեանի ընտանիքը: Տրամադրողն տիրում է սոսկալի կրիքիս, ժողովրդի ունեւոր մասը փախել է գիւղ, խանութները փակ են, տիրում է կատարեալ մեռելութիւն. 50 տարեկանից պակաս տղամարդ չկայ հրապարակում: Պոլսից խիստ հրաման է եկել Տրամադրողի վալիին խուզարկել բոլոր հայերի տները և ձերբակալել 30 հայերի: Վալին խուզարկութիւնները կատարել է (որի ժամանակ ձերբակալել է մի հայ գէնք ունենալուն համար), իսկ ձերբակալութիւնները յետաձգել է և հեռագրել է Պոլիս, որ աւելորդ է այսպիսի միջոցի զիմելը: Վալին յայտարարել է հայոց առաջնորդին, որ ինքը դէմ է ձերբակալման, բայց եթէ Պոլսի կենտրոնական կառավարութիւնը պնդի՝ ինքն ստիպւած պիտի կատարի հրամանը: Տրամադրողն կոտորածի երկիւղ չկայ, որովհետեւ Թիւրք մեծ կալուածատէր-վաճառականները (մասնաւորապէս ամենաազդեցիկ նեմլիկատէները, որոնք 1895 թ. կոտորածին վատ դեր կատարած են), այժմ բոլորովին դէմ են այդպիսի աւերաբերի: Տրամադրողն էրզրում խճուղու վրայ թափւած են մեծ քանակութեամբ մարդկանց և ուղտերի դիակներ. եղանակը տաքանալուն, երկիւղ կայ համաճարակի, որից մինչև այժմ զերծ է եղել Տրամադրողը:

Էրզրումում ձերբակալել են 150 հայեր, որոնցից 50-ին արձակել են, մնում են քանտում 100 հոգի: Դաշնակցական Մարալին 2 ընկերով աքսորել են անյայտ տեղը:

Էրզրումում մեծ երկիւղ կայ կոտորածի: Էրզրումից 9,000 զինուոր է զըրկւած Մուշի շրջանում ապստամբ հայերի դէմ, որոնց զեկամարն է Ռուբէնը: (Հորիզոն).

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒԳԻ

— Թեմիս առաջնորդ Զաւէն վարդապետը ծրագրում է ծխական դպրոցների բարգաւաճման գործին նպաստելու նպատակով կազմել մի ուսումնարանական յանձնաժողով, որը Թեմի առաջնորդի հետ օրէնքով նախատեսւած ու արտօնւած իրաւունքների և պարտականութիւնների սահմաններում՝ զեկամարի Թեմիս կրթական-դպրոցական գործը: Ուսումնարանական յանձնաժողովը առաջնորդի կարծիքով պիտի ունենայ առնւազն երեք շրջանային տեսուչ, որոնք յանձնաժողովի հրահանգներով պիտի աշխատեն Թեմը դպրոցական ցանցով պատել, հոգաբարձութիւնների պարտականութեանց անթերի կատարման վրայ հսկել, պարտադիր ուսման դադարաւ պատւաստել, դպրոցների անտեսական դրութիւնն ապահովել, ուսման ծրագրի ձիւտ և միօրինակ գործադրութեան վրայ հսկել և այլն:

— Վերջին կրկու-երեք օրւայ յորդաններինց գետերը վարարել են. Շուշի եկած ճանապարհորդները պատմում են, որ ամսոյս 21-ին Պօլսից գետը խիստ մեծ չափերով բարձրացել էր և նրա կատարի ալիքներին զոհ են գնացել յանկարծակիի եկած գիւղական 9 երեխաներ, որոնք գետեզերքում են գտնուելու եղել:

— Այս ուսումնական տարում Թեմական դպրանոցում ընթացաւարտներ չկան, որովհետեւ 6-րդ վերջին դասարանի աշակերտները փոխադրւում են 7-րդ դասարան, որը բացւելու է առաջիկայ ուսումնական տարւան սկզբում:

— Ինչպէս լուրս ենք, տեղիս «եղբայրական Կոմիտէին» կից գործող կանանց Կոմիտէն ծրագրում է մօտիկ ապագայում կազմակերպել յօգուտ Կոմիտէի «մանկական զբօսանք»:

— Որովհետեւ լաւաշ թխողները սովորութիւն են դարձրել հացը ծախել իրենց տներում, ուստի քաղաքային ուղարկւան կարգադրել է, որ այսուհետեւ լաւաշը վաճառեն շուկայում և խանութներում և այդ առթիւ լաւաշ վաճառողներից առանձին տուրք չվերցընել:

— Ի նկատի առնելով, որ մօտակայում պիտի քարայրատակի Պետրովսկայա փողոցը, ուր գտնւում է նաեւ քաղաքային կշէնքը, քաղաքային ուղարկւան որոշել է տեղափոխել ժամանակաւորապէս այդ կշէնքը Պատականեանի աղբիւրի հրապարակը: Նոյն այդ փողոցի սալայատակելու նպատակով զիմել Ալուրեաց եկեղեցու հոգաբարձութեանը և միջոցներ ձեռնարկել այդ եկեղեցու նորափողոցը (պերէուզի) Դանիէլ Յարութիւնեանի տան աւերակների մօտ լայնացնել այնպէս, որ նա յարմարելի կառքերի երթելու ճանապարհ համար:

— Շուշու նախկին գաւառապետ Բերիկինը, որ այստեղից տեղափոխւած էր Գանձակ քաղաքի ոստիկանապետի պաշտօնով, այժմ ինչպէս տեղեկանում ենք, մայիսի 1-ից իւր խնդիրքի համաձայն հրաժարեցրած է ոստիկանապետի պաշտօնից և համարւում է Գանձակի նահանգական վարչութեան տրամադրութեան ներքոյ:

ԿՈՎԿԱՍ

— Ալիւրի ճգնաժամը Անդրկովկասում աւելի ու աւելի սուր կերպարանք է ընդունում: Այսպէս օրինակ Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը մի քաղք միջնորդութիւններ է ստացել Գորիից, Զաքարիայից, Լիչխումից, որոնք խնդրում են մի կամ երկու վագօն ալիւր

բաց թողնել, որովհետեւ ազգաբնակչութիւնը բառի բուն նշանակութեամբ մնացել է առանց հացի: Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը խոստացել է ալիւրն ստանալուն պէս մի-մի վագօն ուղարկել յիշեալ վայրերը:

— Թիֆլիսում լուր է ստացւած, որ Մոսկւայում գնեւերալ Ֆրոլովի նախագահութեամբ կազմւած յանձնաժողովը հաստատել է համառուսական քաղաքների միութեան կովկասեան բաժանմունքի ծախքերի հաշիւը մինչև մայիսի 1-ը, որ հասնում է 5,800,000 ռուբլու: Հաստատւած է նոյնպէս բաժանմունքի մայիս և յունիս ամիսների նախահաշիւը, որ որոշւած է 1,748,000 ռուբլի: Այդ գումարից Միութեան կենտրոնական Կոմիտէն բաժանմունքի բիւրոյին արդէն ուղարկել է 1½ միլիօն ռուբլի, իսկ մնացածը կուղարկել յունիս ամսին:

— Կիրակի, մայիսի 17-ին, մեծ հանդիսով տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի արհեստաւորների աղումքի բացման հանդէսը: Բացի արհեստաւորների և համաքանների ուստաբաշխերը, որոնք եկել էին իրանց զրօշակներով, սազանդարներով, հրաւիրւած էին նաեւ քաղաքալուրը, վաճառականութեան ներկայացուցիչը, զանազան հիմնարկութիւնների և մամուլի ներկայացուցիչներ:

— Մայիսի 18-ին, Շամախու Թեմի առաջնորդ Կարապետ Եպիսկոպոսի նախագահութեամբ Բագում, հայոց զուրոցի դաշիւնում, բացւեց Շամախու ուսուցիչների խորհրդակցութիւնը: Ժողովին ներկայ էին Շամախու գաւառի և ծխական դպրոցների ուսուցիչներն ու վարժուհիները:

ՄԵՐ ԹՂԹԿԻՑՆԵՐԸ

ՀԵՐՔՈՒՄՆ

Գորիս, 16-ին մայիսի.

Ձեր Թերթի № 18-ում կարդացի «Մեծապատիւ մուրացկաններ» վերտառութեամբ թղթակցութիւնը, ուղղւած զըլխաւորապէս իմ հասցէին, որի առթիւ խնդրում եմ տպագրել հետեւեալը. 1) ապրիլի 29-ի առաւօտեան Տաթևի հօտի փոխանորդի կարգադրութեամբ զուրոցի երգեցիկ խումբը գնում է երգելու եկեղեցում հանգուցեալ Տիտիկ. Մինասեանի պատարագին: Տիտիկ Մինասեանը ներկել է եկեղեցուն 1,120 ռ., հայ գաղթականներին 50 ռ. Գորիս գիւղի դպրոցին 20 ռ., քաղաքի դպրոցին՝ 30 ռ.: Գորիսը, որ սխալմամբ քաղաք է կոչւած, չի կարողանում իր ծխական դպրոցը պահել պատւաւոր կերպով: Մեծ չափով օգնութեան է հասնում եկեղեցին, իւրաքանչիւր տարի յատկացնելով մօտ 500 ռ.: Իսկ երբ դպրոցը իր պարտքերը չի կարողանում ծածկել, եթէ եկեղեցին դրամ է ունենում, դնում է դպրոցի տրամադրութեան տակ: Այդ հանգամանքը թոյլ է տալիս տեղական հոգեւոր իշխանութեանը հանգուցեալների կողմից դպրոցին կամ եկեղեցուն ներդրութիւններ արած զէպքում կարգադրել դպրոցական երգեցիկ խմբի երգելու համար:

Ես, որպէս դպրոցի աւագ ուսուցիչ, ըստ ուսուցիչ պ. Միւր. Նսայեանի, չպէտք է տանէի նմանօրինակ հանգամանք: Ըմբոստ պէտք է լինէի «քչերի» նման...

2) Ըստ պ. Նսայեանի, ես «դադարեցնելով պարագմունքները բոլոր դասարաններում, իմ խմբով, աշակերտաշակերտութիւններով առօք, փառօք բարեհաճել եմ եկեղեցի»: Սրանից մի քանի տող ներքե գրում է. որ առաջնորդում, նման զէպքերում եկեղեցի չէին տանում ամբողջ դպրոցը:—Իրանցեալից գիւտ է հանում պ. Նսայեանը: Իրողութիւնը հետեւեալն է. դպրոցում

երկու ուսուցիչները բացակայութեան պատճառով, ինչպէս սկսած սպորի 20-ից, նոյնպէս և այդ օրը, տուած ըստ մանուկները մի դաս պարսպելուց յետոյ տուն է ուղարկում: Մնացած բաժանմունքներում դարձեալ մի դաս պարսպումը լինելուց յետոյ, հաւաքուում են քառաձայն խմբի աշակերտները, որից յետոյ երկրորդի աշակերտները մի զգալի մասը պակասում է. յաջորդ բաժանմունքներում մնում են երկու աշակերտ: Խմբապետ ուսուցչի բացակայութեան պատճառով երգիչներից խնդրում են ինձ գնամ իրենց հետ եկեղեցի, որովհետև իրենք առանց խմբապետ ուսուցչի երգած չեն եկեղեցում. իմ սոսկ ներկայութիւնը «սիրտ կարող է տալ նրանց» և նրանք կերպեն առանց ուսուցչի խմբապետի: Թէ հսկողութեան և թէ ուրիշների աջակցութիւնը խնդրելու համար որոշում եմ անձամբ գնալ եկեղեցի:

Իսկ ի նկատի ունենալով որ ուսուցչուհին իր պարսպելիք մէկ դասը պարսպել էր երկրորդ բաժանմունքում, յաջորդ դասը երկրորդում ես պէտք է պարսպելի, ստեղծած անյարմար դրութիւնը ի նկատի ունենալով, երկրորդի մնացած աշակերտներին յաջորդ բաժանմունքների երկու աշակերտների հետ ուղարկում ենք տուն:

Տուն ենք ուղարկում, և ոչ առօր, փառօք տանում ենք եկեղեցի:

Վերոյիշեալները հիմք ունենալ և թիւի «Մեծապատիւ մուրացկաններ» թղթակցութիւնը իմ հասցէին, այդ արդէն Եսայիաններին յատուկ շնորհք և հասկացողութիւն է, որոնց մօտից հետեւ եմ անցնում:

Ա. ուս. Գորիսի հայոց դպրոցի՝
Յակոբ Խանկարեան

ԳՈՐԻՍԻ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՇՈՒՐԶԸ
Գորիս, 18 մայիս.

«Փայլակի» №18-ում գետնեղած «Մեծապատիւ մուրացկաններ» խորագրով մեր թղթակցութիւնը «մի քիչ» շարժում է առաջ բերել Գորիսի լճացած կեանքում: Որոշ շրջան, որ այսպէս կամ այնպէս առնչութիւն ունի ներկայ ուսուցչի, տարւայ ընթացքում՝ ծխական դպրոցի շուրջը տեղի ունեցած ազդակայոյց խօսքի լուծումների հետ, յուզւած է, ոչ այնքան թղթակցութեան մէջ առաջ բերւած դէպքի նկարագրութեամբ, մի դէպք, որ դուռ իրականութիւն լինելով՝ անհրաժեշտ է, —այլ այն պարզ պատճառով, որ այսպիսով բարձրացւում է ծայրը վարագոյրի, որի յետում թաղւած են՝ մութ գործերի սիրահար, անփառունակ հերոսները: Եւ մարդիկ իսկուր էլ չեն ջղայնանում, որովհետև հերթն այսուհետև իրենց է, մերկապարանոց կանգնելու գիտակից հասարակութեան դատաստանի առջև...

Դժուար է մի առմի նկարագրել այն բոլոր սկանդալիզ դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան դժբախտ դպրոցում և նրա շուրջը: Եթէ յիշենք նախկին հոգաբարձութեան անժամանակ վտարումը, ուսուցչի պ. Սամսոն Յարութիւնեանի արձակումը տարւայ կիսին, ներքին ծեծելը և քաղաքից արտաքսելու փորձերը, էլի նոյն դպրոցի ուսուցչուհի տիկ. Փարսադանեանի անժամանակ հեռացումը պաշտօնավարից՝ «հիւանդութեան պատճառով» և մի այլ ուսուցչի «գործունէութիւնը սրտի ասպարիզում» դպրոցի պատերի մէջ «յանուն գեղարւեստի», ապա ուրեմն և «պատւաւոր հրաժարումը» քաղաքից և այդ ամենի հետ միասին եթէ յիշենք թւած բոլոր «քաղաքորոշութիւնները» «ծածկի-սատակի» անող պարոնների ու հայրերի վարմունքն ու գործելա-

կերպը, այն ժամանակ պարզ կը լինի պատճառը ջղաձգութեան:

Երբ այսօր հասարակութեան առաջին է դրել «Փայլակի» միջոցով դպրոցական կեանքի մի էջը, վաղը կարելի կը լինի հրապարակ բերել ամբողջը, որ խնամքով ծածկւած է զանազան վարպետողիների ձեռքով... ուրեմն ինչ-պէս ուզում է լինի, պէտք է փակել թղթակցի բերանը, կտրել մամուլի ձայնը: Ահա թէ ինչու այս ուղղութեամբ շատերն են աշխատում ձեռք ձեռքի առած, համբարաշխ ու միաբան... Կաջողել այդ բանը մեր «եռանդուններին» — շատ եմ կասկածում, իսկ մինչ այդ կարող ենք ասել նրանց մի կարճ ցտեսութիւն...

Մելք. Եսայիան

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շրջանաց գիւղ (Ղափան) մայիսի 15-ին
Ամսոյս 9-ին և 11-ին Շրջանաց գիւղի հայոց եկ. ծխ. երկսեռ ու երկդասեան «Գ. Յ. Տէր-Մարգարեան» դպրոցի դահլիճում կառավարութեան թոյլ տուութեամբ և նոյն դպրոցի վարչութեան նախաձեռնութեամբ կայացաւ ներկայացում և գրական-երաժշտական երեկոյթ յօգուտ հայ-փախստականների:

Առաջին օրը՝ 9-ին, դահլիճը լիքն էր շրջակայ գիւղերից եկած երկսեռ բազմութեամբ: Իսկ երկրորդ օրը՝ 11-ին հրաւիրւած էին հանքատերեր, ծառայողներ, ոստիկանապետ և այլն: Թէ առաջին (9-ին) և թէ երկրորդ (11-ին) օրւայ ծրագրերը միևնոյնն էին, բաղկացած երեք բաժիններից: Առաջին՝ գրական-երաժշտական բաժինն ընդհանրապէս անցաւ շատ յաջող: Վարագոյրը բարձրանալով աւ. ուս. պ. Գ. Տէր-Մինասեանը խօսելով ներկայ պատերազմի մասին շեշտեց, որ մենք հայերն պէտք է մեր աջակցութիւնն ու օգնութիւնը ցոյց տանք ներկայ պատմական մօմենտում:

Ապա մէջ ընդ մէջ երգում էր խումբը մի շարք երկձայն երգեր և արտասանում էին հայերէն և ռուսերէն լեզուներով ոտանաւորներ:

Ապա մասնակցութեամբ օր. Անահիտ Զիլֆեանի, պ. պ. Արմ. Ղազարեանի, Յակ. Տէրունու, Շաւարշ Թուսմանեանի, Ստեփանոս Աստուածատրեանի խաղացեց Մարգարեանի «Կրթիկը» վոդ. 1 գործ. և Յակ. Ղազարեանի «Ենդաստ» վոդ. 1 գործ. և երկու պատկերով:

Երկու պիէսների մէջ էլ դերակատարները, իբրև սիրողներ, բարեխղճօրէն տարան իրենց դերերը, որև ժանացան բոլոր ծափահարութիւնների: Մուտքն առանց տոմսակի էր, միայն վերջը բոլոր ներկայ երգողները նւիրաբերեցին երկու երեկոյններին 242 ռ., որից զուտ արդիւնքը կուղարկւի էջմիածին՝ նորին Վեհափառութեան հովանաւորութեան տակ գտնուող կամիւտէին գործադրելու ըստ տեղին:

Փառաւոր կերպով զարդարւած էր ամբողջ դպրոցը գոյնգոյն լապտերներով և դրօշակներով: Միանգամայն գոհ սրտով հեռացաւ հասարակութիւնը դահլիճից, խորին շնորհակալութիւն յայտնելով դպրոցի վարչութեանը, որը ոչ մի եռանդ, ջանք ու ճիգ չէր խնայել դպրոցը, թէ ներքուստ և թէ արտաքուստ, գեղեցիկացնելու և բարեկարգ դպրոցների շարքը դասելու:

Մանար

ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հորդ կերպով կարծիքը պատերազմի մասին

Անգլիական թերթերը հաղորդում են Հնդկաստանի նախկին փոխարքայ լորդ Կերզոնի ճառի մանրամասնութիւնները, որը վերջին ժամանակներս այցելել էր Ֆրանսիայի և Բելգիայի պատերազմական դաշտերը:

«Մենք ոչ միայն պէտք է քշենք գերմանացիներին Ֆրանսիայից և Բելգիայից, ասել է լորդ Կերզոնը, այլ և պէտք է ոչնչացնենք այդ կաւէ ոտներով պղնձէ կուռքը: Եւրոպայի «կատաղած շունը» պէտք է շղթայի: Նա ոչ ոքի չի խղճացել, չգիտեմ, թէ ինչու մենք նրան պէտք է խղճանք:

Մենք պէտք է պատրաստենք այնպիսի պատերազմի, որը կը շարունակւի ոչ միայն ամառը և աշնանը, այլ և ամբողջ եկող տարին, գուցէ և էլ աւելի: Հարցը պարզ պէտք է դնենք. լուրջ կերպով ենք արդեօք դրադել պատերազմով և մտադիր ենք շարունակել մինչև վերջը:

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Ջ Մ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Պետր. լեռ. գործ.)

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՇՏԱԲԻՑ

Մայիսի 18-ին Մերձծովեան ուղղութեամբ մեր թնդանութները յաջող ուղևորութեան թիւրքաց խրամատները և աւերեցին նրանց ծածկերը:

Վանի շրջանում յետ նահանջող թիւրքերի յետապնդումը շարունակւում է:

Մնացեալ ուղղութիւններում ամեն ինչ անփոփոխ է:

Բուքարեստ. 19 մայիսի Կ. Պալից հաղորդում են մայիսի 18-ին, որ նախընթաց օրը կէս օրւայ 1 ժամին Ղալթիայում, նաւահանգստում և գրեթէ ամբողջ մայրաքաղաքում անասնի իրարանցում էր առաջացել այն պատճառով, որ անասնաբուի երկացել էր նաւահանգստում անգլիական թէ Ֆրանսիական սուզանաւ: Այնուհետև վերջինս երկաց նաւամատոյցի առաջ, որտեղ կանգնած էին թիւրքաց նաւերը զորքերով. սուզանաւը արձակեց աւան, որով ջրասոյգ եղաւ այդ մեծ նաւերից մէկը բռնաւորւած զորքերով:

О Б Ъ Я В Л Е Н І Е

Шушинская Городская Управа доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что во вторникъ 26-го сего мая въ помѣщеніи Управы назначены торги 1) на отдачу въ аренду городского тира на бульварѣ и 2) на отдачу съ подряда городскихъ каменныхъ фонарей срокомъ на 1 годъ. Торги начнутся съ 12 часовъ дня.

Շուշու ըրայօնի Զեմսկի Ագրոնոմը որոնում է գիւղական կեանքին ծանօթ մի անձնաւորութիւն

ԳԻՒԴԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ

(ստաբուսի)

պաշտօնի համար: Տարեկան ոտճիկ—600 ռուբլի, և ճանապարհածախ—150 ռ. Ննդիրը իրենց առաջա ծառայութեան տեղեկութիւնների հետ միասին ուղարկել յանձնարարական նամակով (заказнымъ письмомъ) մինչև առաջիկայ յունիս 1-ը, ր. Ханкенды, Шушинскому Районному Земскому Агроному.



изд. С. А. Козловскаго для самообученія: Рѣш. и подробн. объясн. 2—10-ю спос. вѣсѣхъ арием., алгеб., геомет., триг. и анал. зад. сборники: 1) Верещагина; 2) Малинина и Бур.; 3) Гольденберга; 4) Евтушевскаго ч. 1 и 2; 5) Арбузова и Кр.; 6) Шапошникова и Вальцова; 7) Киселева; 8) Сорокина; 9) Рыбкина; 10) Кліоновскаго; 11) Минина; 12) Вулиха; 13) Давидова; 14) Бычкова; 15) Стеблева; 16) Злотчанаго; 17) Войнова; 18) Горячева и др. Скидка 20% при Вашей перес. Подроб. объявл. съ образц. рѣш. зад. высылаю бесплатно. Выписывать исключ. по адресу: БѢЛАЯ-ЦЕРКОВЬ, Киев. губ., С. А. Козловскому. 5—3